

Ф. С. ГРИМ

**ІВАН ФРАНКО — ДОСЛІДНИК ТРАГЕДІЇ ШЕКСПІРА
«КОРОЛЬ ЛІР»**

1. Як дослідник і популяризатор творчості Шекспіра Іван Франко займає в історії вітчизняного і світового шекспірознавства видатне, достатньо ще не оцінене місце.

Вивчення спадщини геніального драматурга Франко підпорядковував тим своїм головним завданням, які ставив перед собою як письменник-демократ: служити своєму народу і загальнолюдським гуманістичним ідеям. Освоєння спадщини Шекспіра і інших великих іноземних письменників Франко розглядав як будований «золотий міст» взаєморозуміння і солідарності між народами.

2. Розглядаючи твори Шекспіра, Франко ставив і розробляв актуальні проблеми сучасності, проголошував свої суспільно-політичні і естетичні погляди, збагачував зміст українського літературознавства, зміцнював зв'язки української демократичної культури з російською і світовою, підіймав свідомість свого народу, поглиблював погляди російських критиків-демократів на творчість Шекспіра. В трактуванні окремих питань реалізму і народності Франко наближався до поглядів К. Маркса і Ф. Енгельса.

3. Серед праць І. Франка про творчість Шекспіра зберігають велике наукове значення його статті про трагедії «Гамлет», «Макбет», «Ромео і Джульєтта», «Антоній і Клеопатра» і зокрема стаття про трагедію «Король Лір». У цій статті яскраво виявляються принципи і ознаки франківського методу дослідження творчості Шекспіра: властива йому велика ерудиція, добра обізнаність з предметом дослідження, глибоке проникнення в світ ідей, образів і проблем твору любимого автора, революційно-демократична, гуманістична, пристрасно висловлена концепція дослідника.

4. Франко повідомляє про деякі історичні і суспільні явища

часів Шекспіра, про літературні джерела цієї трагедії, щоб потім довести головну думку: як «могутня світла індивідуальність» Шекспіра подібна, як він скаже в іншій роботі, до індивідуальності Данте, Сервантеса, Т. Шевченка; як здійснює «з незрівняною майстерністю» свою «шекспірівську мету» — проникання своїм генієм у найскладніші конфлікти життя, створюючи могутні характери, вислуховуючи «найглибші тони людського серця»; як він з тих незначних джерел створив «щось безмірно більше, щось таке, що тільки раз у тій формі і в такому розмірі було зроблене в історії всесвітньої літератури», показавши такі трагічні колізії, поставивши такі суспільні, філософсько-етичні і психологічні проблеми, які досі хвилюють людство.

5. Франко висвітлює всі складові елементи цих проблем, які об'єктивно, закономірно, неминуче виникають з конкретно-історичних причин — з природи нерозв'язних протиріч антагоністичного суспільства: економічна і суспільна нерівність, інтелектуальна обмеженість і засліплення королівською «величністю» — властолюбством, політичний деспотизм, злочини панівних класів, чорна невдячність, жадоба до багатства, страждання народу, прозрівання гуманістичної свідомості, спрямованої проти сваволі, жорстокості і несправедливості властолюбних деспотів. Всім цим явищам Франко дає чіткі визначення, аналізує діалектику їх розвитку — діалектику окремого, особливого і загального в цьому геніальному творі.

6. Франко зупиняє свою пильну увагу на проблемі еволюції світогляду Ліра, на тих трагічних перипетіях його долі, які зумовлюють пізнання ним життя, людей, відкривають йому гуманістичний ідеал. Лір перетворюється з короля-деспота, засліпленого лестощами, властолюбством, в гуманіста, який бачить страждання народу після того, як сам зазнав фізичних і моральних страждань; Лір проклинає багатство, злочини коронованих деспотів, усвідомлює своє призначення справедливого короля; але, на думку Франка, такий король — утопія.

7. В протилежність багатьом буржуазним декадентським поглядам Франко проблему пізнання життя не розглядає як трагедію пізнання. Навпаки, він прославляє людський розум, висловлює віру в прогрес, в силу гуманістичного світогляду, в можливість революційного перетворення життя на основі пізнання закономірностей його. Франко, як і Шекспір, довіряв світлому розуму Ліра, його могутній, оновлений натурі, бо тепер «він чує себе лише частиною загальної нужди, загального горя всіх бідних та покривджених». Як і Шевченко, і Добролюбов, Франко глибоко співчуває такому Ліру.

8. Радянська вища школа забезпечила на гуманітарних факультетах популяризацію поглядів К. Маркса і Ф. Енгельса, великих російських письменників і критиків на творчість генія світової літератури Шекспіра. Час підказує, що слід уже ввести в програму і в курс лекцій проникливі думки великого Каменяра про творчість Шекспіра, знайомити студентів і вчителів з російською і українською гуманістичною концепцією ідей і образів безсмертного Шекспіра.

Ю. Г. ПОЛУДНЕНКО

О. О. БЕСТУЖЕВ-МАРЛІНСЬКИЙ ЯК КРИТИК

1. Питання життя і діяльності О. Бестужева останнім часом все більше цікавить радянське літературознавство. Продиктовано це прагненням — по можливості ширше і точніше висвітлити одну з найбільш героїчних і драматичних сторінок в історії російського визвольного руху — руху декабристів, в першій шерензі яких стоїть редактор «Полярной звезды», соратник і однодумець К. Ф. Рилєєва, друг О. С. Пушкіна, талановитий критик, відомий поет і оригінальний прозаїк О. О. Бестужев-Марлінський.

2. Ще В. Г. Белінський підкреслював, що «Марлінський небагато діяв як критик, але багато зробив, його заслуги в цьому відношенні незабутні», однак деякі представники буржуазної історіографії (В. Богучарський, С. Венгеров), нехтуючи цю думку, твердили, що творчість О. Бестужева позбавлена високих громадських мотивів і тем.

3. Літературну славу і визнання передової частини російського суспільства принесли Олександр Бестужеву його політично загострені критичні статті і рецензії, які систематично почали з'являтися на сторінках «Сына отечества», «Благонамеренного» та «Соревнователя просвещения и благотворения».

4. Гострий розум молодого критика не міг не зафіксувати кричущих суперечностей царської Росії, які особливо позначилися після Вітчизняної війни 1812—1814 рр. Саме там, у грізних подіях визвольної війни, слід шукати початок волелюбних ідей, які знайшли своє найбільш повне втілення у повстанні декабристів 14 грудня 1825 року.

5. Свою літературну діяльність дворянські революціонери тісно пов'язували з громадсько-політичною боротьбою. Мистецтво, літературу вони прагнули підпорядкувати завданням зміни громадсько-політичного устрою в країні. Продовжуючи кращі традиції літератури XVIII століття, підхопивши революційно-романтич-